

Energiebespaarrapport

Beste bewoner van de gemeente Amsterdam,

In opdracht van de gemeente heeft het Regionaal Energieloket vier woningen doorgelicht op energieverbruik en besparingspotentieel.

Uw woning komt grotendeels overeen met deze referentiewoning. Het kan zijn dat enkele maatregelen voor u minder of niet van toepassing zijn, omdat deze maatregelen door u al zijn uitgevoerd. Ook kan het zijn dat uw woning een uitbouw of extra verdieping heeft. Daardoor kunnen berekeningen iets anders uitvallen.

Toch krijgt u met dit rapport een goede eerste indruk van de energiebesparende maatregelen die bij dit woningtype het meest effectief zijn.

Deze gratis en onafhankelijke adviesfunctie wordt u aangeboden door de gemeente Amsterdam.

Wij wensen u veel succes met het verduurzamen van uw woning.

Met vriendelijke groet,

Team Regionaal Energieloket

Onafhankelijk en professioneel advies

Onze adviseurs helpen u graag verder met vragen over: duurzaam en aardgasvrij wonen, energie besparen, duurzame opwek en subsidies.

Meer informatie

Website: www.regionaalenergieloket.nl
Telefoon: 088 525 4110
E-mail: info@regionaalenergieloket.nl
Uw adviseur: Stijn Jansen

Referentiewoning

Tussenwoning

Partner van gemeente Amsterdam:

Details woning

Type woning:	Rijwoning
Subtype woning:	Tussenwoning
Bouwjaar:	1956
Bouwperiode:	1930 t/m 1965
Bouwlagen:	2
Huishouden (personen):	4

Referentie woning

Geschatte afmetingen woning**

Totale woonoppervlak:	81 m ²
Begane grond:	40 m ²
Muuroppervlak:	35 m ²
Dakoppervlak:	40 m ²
Zoldervloeroppervlak:	0 m ²
Glasoppervlak:	30 m ²

Huidig gasverbruik
1.600 m³ per jaar

Huidig elektriciteitsverbruik
4.075 kWh per jaar

Reeds getroffen maatregelen

Er zijn sinds de bouw van de woning geen grote maatregelen meer getroffen.

** De bovenstaande afmetingen zijn inschattingen op basis van het totale woonoppervlak en het type woning. Deze afmetingen kunnen afwijken van de exacte maten in de woning.

Uw energiebespaaradvies in één oogopslag

Op deze pagina ziet u het resultaat van het nemen van alle energiebesparende maatregelen in scenario A en in scenario B. In beide scenario's zijn verschillende maatregelen geadviseerd met een andere investering en besparing. Meer informatie over de verschillende scenario's vindt u op pagina.

Scenario A: No-regret

€ Investeringskosten

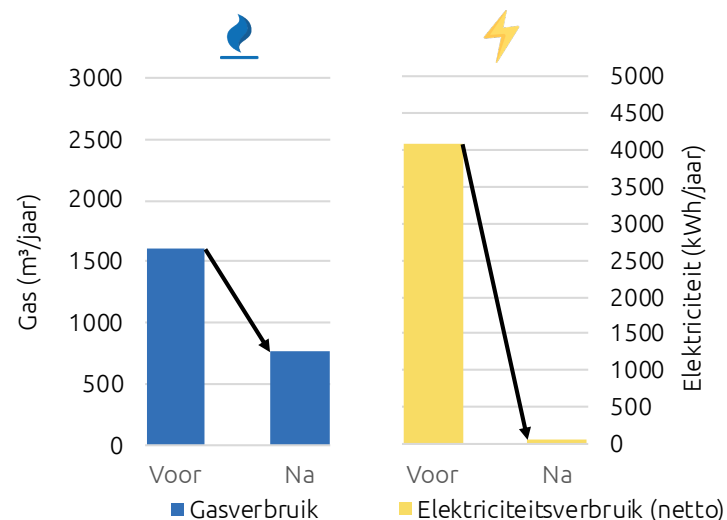
€ 11.300 tot € 15.300

€ Besparing op uw energierekening

€ 1.560 / jaar *

Door het treffen van de voorgestelde maatregelen wordt u 53% minder afhankelijk van aardgas!

Energieverbruik voor en na treffen maatregelen

Scenario B: Laag Temperatuur

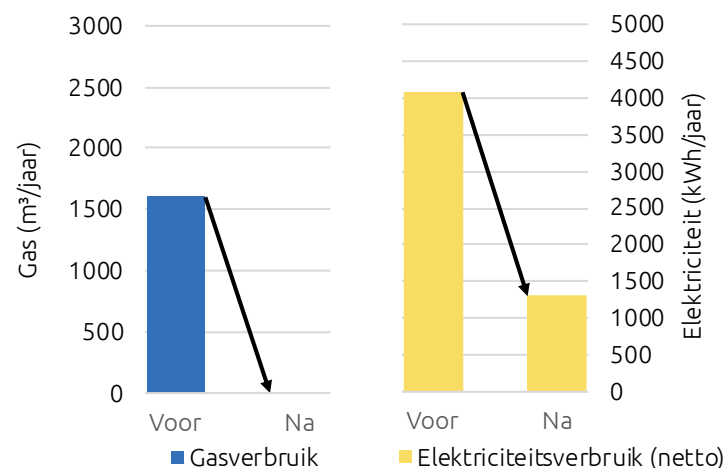
€ Investeringskosten

€ 34.300 tot € 51.950

€ Besparing op uw energierekening

€ 1.855 / jaar *

Door het treffen van de voorgestelde maatregelen wordt u 100% minder afhankelijk van aardgas!

Inhoudsopgave

Uw energiebespaarrapport

1. Uitgangspunten energiebespaaradvies

2. Uw energiebespaaradvies in detail

2.1. Uw huidige situatie

2.2. Scenario A: No-regret

- Voorgestelde energiebesparende maatregelen (stap voor stap)
- De toekomstige staat van uw woning
- Investering en besparing

2.3. Scenario B: Laag Temperatuur

- Voorgestelde energiebesparende maatregelen (stap voor stap)
- De toekomstige staat van uw woning
- Investering en besparing

3. Aan de slag!

Bijlagen

I. Uitleg energiebesparende maatregelen

II. Subsidies en financiering

III. Nederland aardgasvrij

- Waarom en hoe?
- Alternatieven voor het aardgas

Aan de slag!

Ik hoop dat u met dit rapport in handen, nieuwe energie krijgt om met het verduurzamen van uw woning aan de slag te gaan.

Als wij u bij de voorbereiding of de uitvoering verder kunnen helpen horen we dit graag.

U kunt contact met ons opnemen via **088-5254110** of via de website: www.regionaalenergieloket.nl

Veel succes met het verduurzamen van uw woning!

1. Uitgangspunten energiebespaaradvies

Trias Energetica

Het energiebespaaradvies volgt een vast stappenplan dat u kunt gebruiken om uw woning energiezuiniger en comfortabeler te maken. Dit stappenplan is gebaseerd op de drie pijlers van de Trias Energetica:

1. **Energie besparen.** Het energieverbruik zoveel mogelijk terugdringen.
2. **Energie duurzaam opwekken.** Zoveel mogelijk energie opwekken met hernieuwbare energiebronnen.
3. **Efficiënt omgaan met fossiele energie.** Het overige energieverbruik wat niet (lokaal) duurzaam opgewekt kan worden zo efficiënt mogelijk uit fossiele energiebronnen halen.

Oog op de toekomst

Met het maken van een stappenplan voor uw woning wordt rekening gehouden met de toekomst waarin aardgasvrij wonen steeds belangrijker wordt. Op dit moment is het voor de meeste woonwijken in Nederland nog niet vastgelegd wat er als vervanging voor het aardgas komt. Om hier rekening mee te houden zijn in dit rapport twee verschillende stappenplannen opgenomen. Daarmee wordt voorkomen dat u maatregelen neemt waar u later mogelijk spijt van krijgt en/of die niet bijdragen aan een comfortabele en energiezuinige woning.

Twee verschillende stappenplannen

In het rapport wordt er rekening gehouden met 2 scenario's.

Scenario A: No-regret. Ook als het nog niet duidelijk is wat voor warmte-infrastructuur er in de toekomst zal komen kunt u al beginnen met het verduurzamen van uw woning. Hierbij kunt u direct op uw energierekening besparen en zal het comfort in de woning toenemen.

Scenario B: Laag Temperatuur. In dit scenario zal uw woning in de toekomst op lage temperatuur verwarmd worden. Dit kan een aansluiting aan een laag-temperatuur warmtenet zijn of u gaat onafhankelijk van de toekomstige infrastructuur zelf aan de slag met een all-electric warmtepomp.

Meer informatie over "Nederland aardgasvrij" vindt u in bijlage III.

Aannames

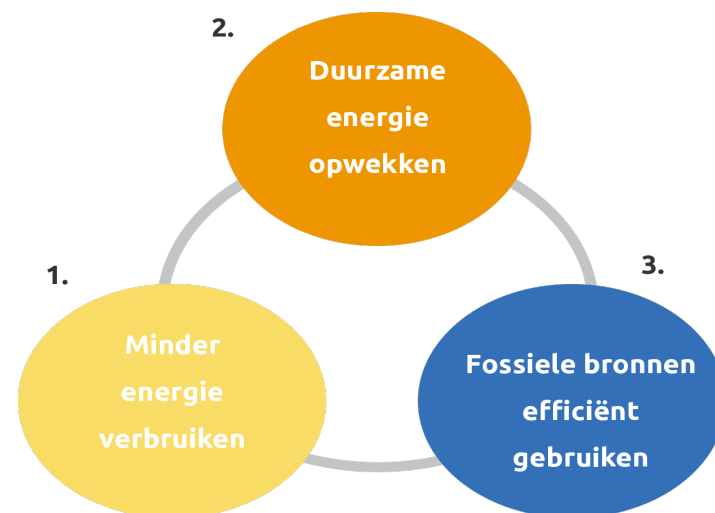
Alle financiële berekeningen zijn op basis van de huidige energieprijzen en de op dit moment beschikbare subsidieregelingen.

Gemiddelde gasprijs: € 0,76 per m³ *

Gemiddelde elektriciteitsprijs: € 0,23 per kWh*

Gemiddelde terugleververgoeding: € 0,11 per kWh*

* Gemiddelde consumentenprijs (prijspeil januari 2019).

2.1 Uw huidige situatie, ambities en wensen

Tussenwoning gebouwd 1930 t/m 1975

In de jaren 1930 tot en met 1975 werden er nog geen eisen gesteld aan de energiezuinigheid van woningen. Woningen werden wel voorzien van een spouwmuur en in de meeste gevallen een kruipruimte, onder de begane grondvloer. Een groot deel van de huizen uit deze bouwperiode heeft nog enkelglas en de vloer, dak en muren zijn vaak niet geïsoleerd.

Een tussenwoning uit deze bouwperiode heeft in verhouding veel glasoppervlak. Wanneer dit nog enkel glas is betekent dat veel warmteverlies en minder comfort. Daarnaast verliest een tussenwoning veel warmte via het dak en de begane grondvloer.

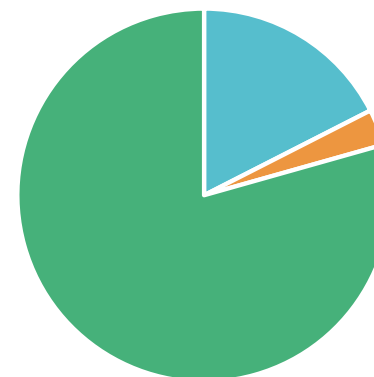
Huidige energierekening

🔵 Gasverbruik:	1.600 m ³ / jaar	€ 1.220 per jaar
⚡ Elektriciteitsverbruik:	4.075 kWh / jaar	+ € 940 per jaar
€ Totale energiekosten:		€ 2.155 per jaar*

Reeds getroffen energiebesparende maatregelen

🔵 Verdeling van uw gasverbruik**

- Tap water: 280 m³, 18%
- Koken: 50 m³, 3%
- Ruimteverwarming: 1270 m³, 79%

*De bovenstaande kosten zijn de variabele energiekosten excl. vastrecht en energiebelastingen. Het netto elektriciteitsverbruik = levering - opwekking.

**De bovenstaande grafiek geeft een inschatting weer van uw gasverbruik verdeeld over de drie meest voorkomende verbruiksposten in een gemiddelde woning.

2.2. Scenario A: No-regret | Voorgestelde energiebesparende maatregelen, pagina 1 van 3.

Huidig energieverbruik Gas 1.600 m³

 Elektriciteit 4.075 kWh

	Opp.*	Maatregel	Toelichting	Investering	Besparingsindicatie / jaar	
					Gas	Elektriciteit
Stap 1. Isolatie						
Vloer	40 m ²	Vloerisolatie - gespoten wol	Gespoten minerale wol (Rc 3,5)	€ 1.300 tot € 1.500	-155 m ³	
<i>Vloer alternatief</i>	40 m ²	<i>Vloerisolatie - folie</i>	<i>Isolatiefolie + bodembedekker (Rc 3,8)</i>	€ 1.300 tot € 1.500	-155 m ³	
Gevel	35 m ²	Spouwmuur na-isolatie - eps/wol	EPS parels / Minerale wol (Rc 1,7)	€ 700 tot € 700	-255 m ³	
Glas beneden	18 m ²	HR++ glas	Exclusief kozijnen	€ 2.350 tot € 3.150	-115 m ³	
Glas boven	12 m ²	HR++ glas	Exclusief kozijnen	€ 1.600 tot € 2.100	-80 m ³	

Let op positieve waarden, zijn een toename in het energieverbruik!

*Opp. = Oppervlakte waarop de maatregel van toepassing is.

Alternatieve maatregelen zijn schuingedrukt, deze maatregelen kunnen een alternatief zijn voor de bovengenoemde optie. In de totale (investerings- en besparings)indicaties zijn deze niet meegenomen.

2.2. Scenario A: No-regret | Voorgestelde energiebesparende maatregelen, pagina 2 van 3.

Huidig energieverbruik

Gas 1.600 m³

Elektriciteit 4.075 kWh

	Opp.*	Maatregel	Toelichting	Investering	Besparingsindicatie / jaar
Dak	40 m ²	Geen direct advies (voor nu)			
Isolatie subsidie		SEEH voor woningeigenaren	Gemiddeld subsidiebedrag voor isolatie	-€ 850 tot -€ 1.450	
Stap 2. Ventilatie					
Ventilatie		Geen direct advies (voor nu)			
Stap 3. Zonne-energie					
Zonnepanelen	16 m ²	10 Panelen (excl. BTW)	300 Wp/paneel, met string omvormer	€ 4.000 tot € 4.800	-2700 kWh
Zonneboiler		Geen direct advies (voor nu)			

Let op positieve waarden, zijn een toename in het energieverbruik!

*Opp. = Oppervlakte waarop de maatregel van toepassing is.

Alternatieve maatregelen zijn schuingedrukt, deze maatregelen kunnen een alternatief zijn voor de bovengenoemde optie. In de totale (investerings- en besparings)indicaties zijn deze niet meegenomen.

2.2. Scenario A: No-regret | Voorgestelde energiebesparende maatregelen, pagina 3 van 3.

Huidig energieverbruik

Gas 1.600 m³

Elektriciteit 4.075 kWh

Opp.*	Maatregel	Toelichting	Investering	Besparingsindicatie / jaar
Stap 4. Duurzaam verwarmen				
	Verwarmingssapparaat	Geen direct advies (voor nu)		
	Warm tapwater	Waterbesparende douchekop	Eenvoudig zelf aan te brengen	€ 50 tot € 150 -60 m ³
Slim energieverbruik				
	Fornuis	Geen direct advies (voor nu)	Geen direct advies (voor nu)	
	Verlichting	12 stuks Ledverlichting	Halogeen- en/of gloeilampen vervangen voor LEDs	€ 300 tot € 365 -520 kWh
	Overig	Koelvriescombi A+++	Vervanging voor oude koelvriescombinatie	€ 400 tot € 800 -300 kWh
	Overig 2.	Slimme Thermostaat	Besparing door efficiënter stookgedrag	€ 300 tot € 600 -35 m ³
	Overig 3.	Radiatorfolie	Weerkaatst warmte van de radiator terug de kamer in	€ 0 tot € 50 -35 m ³
	Overig 4.	Verlagen aanvoertemperatuur cv-ketel	Zorgt voor een beter rendement van de cv-ketel	-35 m ³
	Overig 5.	Waterzijdig inregelen cv-ketel	Verbeterd de temperatuurbalans over de kamers	€ 100 tot € 350 -35 m ³
	Overig 6.	Kierdichting	Dichtkitten van naden en toepassen van tochtstrips	€ 50 tot € 150 -35 m ³
	Overig 7.	Vervangen oude wasmachine	Nieuwe wasmachine met A+++ label	€ 500 tot € 1.000 -200 kWh
	Overig 8.	Vervangen oude wasdroger	Nieuwe wasdroger met A+++ label	€ 500 tot € 1.000 -300 kWh
			Investering	Besparingsindicatie

Let op positieve waarden, zijn een toename in het energieverbruik!

*Opp. = Oppervlakte waarop de maatregel van toepassing is.

Som maatregelen:

€ 11.300 - € 15.300

Gas
-840 m³

Elektriciteit
-4.020 kWh

Alternatieve maatregelen zijn schuingedrukt, deze maatregelen kunnen een alternatief zijn voor de bovengenoemde optie. In de totale (investerings- en besparings)indicaties zijn deze niet meegenomen.

2.2 Scenario A: No-regret | Investering en besparing

Op deze pagina ziet u het resultaat van het nemen van alle energiebesparende maatregelen in scenario A. De complete investering, hoeveel energie u jaarlijks kunt besparen en wat voor effect dit heeft op uw energierekening.

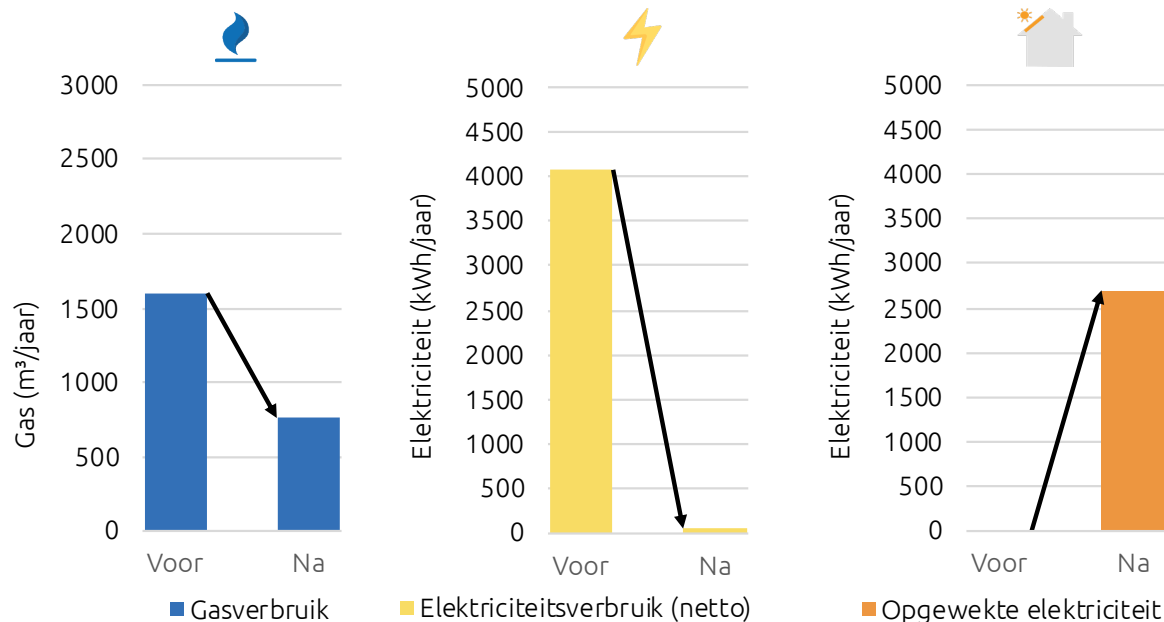
Scenario A

	Voor	Na	Besparing
Gasverbruik:	1.600 m ³ / jaar	760 m ³ / jaar	840 m ³ /jaar
Elektriciteitsverbruik: <i>Zelf opgewekte elektriciteit:</i>	4.075 kWh / jaar	55 kWh / jaar <i>2.700 kWh / jaar</i>	4.020 kWh/jaar
€ Energierekening:	€ 2.155 / jaar*	€ 595 / jaar*	€ 1.560 / jaar *

Totale investeringskosten

€ Investeringskosten: € 11.300 tot € 15.300

Door het treffen van de voorgestelde maatregelen wordt u 53% minder afhankelijk van aardgas!

*De bovenstaande kosten zijn de variabele energiekosten excl. vastrecht en energiebelastingen (prijspeil januari 2019). Het netto elektriciteitsverbruik = levering - opwekking.

2.2 Scenario A: No-regret | De toekomstige staat van uw woning

Het onderstaande overzicht laat de verschillen zien tussen de **bouwkundige kenmerken** van uw woning VOOR en NA het nemen van de voorgestelde maatregelen.

Constructie deel	Huidige staat woning			Toekomstige staat woning		
	Toelichting	Rc-/U-waarde*	Isolatiestandaard	Toelichting	Rc-/U-waarde*	Isolatiestandaard
Vloer	Betonnen bg vloer - zonder isolatie	Rc = 0,17	Slecht	Vloerisolatie - gespoten wol	Rc = 3,5	Zeer Goed
Gevel	Spouw aanwezig - niet geïsoleerd	Rc = 0,43	Slecht	Spouwmuur na-isolatie - eps/wol	Rc = 1,7	Redelijk
Glas beneden	Dubbel glas	U = 2,7	Matig	HR++ glas	U = 1,2	Goed
Glas boven	Enkel glas	U = 5,7	Slecht	HR++ glas	U = 1,2	Goed
Dak	Redelijk geïsoleerd	Rc = 1,5	Redelijk	Redelijk geïsoleerd	Rc = 1,5	Redelijk

* Wat betekent Rc-waarde?

De **Rc-waarde** is een maat voor de isolatiewaarde van het betreffende constructiedeel. Hoe hoger de Rc-waarde hoe beter de isolatiestandaard. Bij glaswerk wordt de isolatiestandaard altijd weergegeven door de **U-waarde** ($U=1/Rc$). Bij de U-waarde geldt dat de isolatiegraad van het glas beter is als de U-waarde lager is.

2.2 Scenario A: No-regret | De toekomstige staat van uw woning

Het onderstaande overzicht laat de verschillen zien tussen de **installatietechnische kenmerken** van uw woning VOOR en NA het nemen van de voorgestelde maatregelen.

	Huidige staat woning	Toekomstige staat woning
Installatietechnische kenmerken		
Verwarmingapparaat	HR-107 ketel	HR-107 ketel
Warmteafgifte	Radiatoren	Radiatoren
Warm tapwater	Combi met CV	Combi met CV met Waterbesparende douchekop
Fornuis	Gas	Gas
Ventilatiesysteem	Natuurlijk	Natuurlijk
Zonne-energie	Geen zonnepanelen aanwezig Geen zonneboiler aanwezig	10 Panelen Geen zonneboiler aanwezig

2.3 Scenario B: Laag Temperatuur | Voorgestelde energiebesparende maatregelen, pagina 1 van 3.

Huidig energieverbruik Gas 1.600 m³

 Elektriciteit 4.075 kWh

	Opp.*	Maatregel	Toelichting	Investering	Besparingsindicatie / jaar	
					Gas	Elektriciteit
Stap 1. Isolatie						
Vloer	40 m ²	Vloerisolatie - gespoten wol	Gespoten minerale wol (Rc 3,5)	€ 1.300 tot € 1.500	-155 m ³	
<i>Vloer alternatief</i>	<i>40 m²</i>	<i>Vloerisolatie - folie</i>	<i>Isolatiefolie + bodembedekker (Rc 3,8)</i>	<i>€ 1.300 tot € 1.500</i>	<i>-155 m³</i>	
Gevel	35 m ²	Binnengevelisolatie	Houtskelet + Isolatieplaten(Rc 3,5)	€ 3.150 tot € 4.200	-305 m ³	
Glas beneden	18 m ²	HR++ glas	Exclusief kozijnen	€ 2.350 tot € 3.150	-115 m ³	
Glas boven	12 m ²	HR++ glas	Exclusief kozijnen	€ 1.600 tot € 2.100	-80 m ³	

Let op positieve waarden, zijn een toename in het energieverbruik!

*Opp. = Oppervlakte waarop de maatregel van toepassing is.

Alternatieve maatregelen zijn schuingedrukt, deze maatregelen kunnen een alternatief zijn voor de bovengenoemde optie. In de totale (investerings- en besparings)indicaties zijn deze niet meegenomen.

2.3 Scenario B: Laag Temperatuur | Voorgestelde energiebesparende maatregelen, pagina 2 van 3.

Huidig energieverbruik

Gas 1.600 m³

Elektriciteit 4.075 kWh

	Opp.*	Maatregel	Toelichting	Investering	Besparingsindicatie / jaar	
Dak	40 m ²	Plat dak isolatie	Nieuwe isolatielaag buitenzijde (Rc 6)	€ 4.000 tot € 4.800	-320 m³	
Isolatie subsidie			Gemiddeld subsidiebedrag voor isolatie & ventilatie	-€ 150 tot -€ 300		
Stap 2. Ventilatie						
Ventilatie		Decentrale balansventilatie unit (incl. WTW) (3x)	Woonkamer/keuken, Slaapkamer 2x	€ 1.500 tot € 4.500	-155 m³	120 kWh
Ventilatie alternatief		Centrale balansventilatie (incl. WTW)	Nieuw inclusief luchtkanalen en CO2 sturing	€ 5.500 tot € 7.000	-155 m ³	200 kWh
Stap 3. Zonne-energie						
Zonnepanelen	21 m ²	13 Panelen (excl. BTW)	300 Wp/paneel, met string omvormer	€ 4.900 tot € 5.850	-3510 kWh	
Zonneboiler	6 m ²	Zonneboiler (3 collectoren)	3-4 personen	€ 4.000 tot € 5.000	-135 m³	
Subsidie (ZB)		ISDE subsidie Zonneboiler	Gemiddeld subsidiebedrag	-€ 750 tot -€ 1.000		

Let op positieve waarden, zijn een toename in het energieverbruik!

*Opp. = Oppervlakte waarop de maatregel van toepassing is.

Alternatieve maatregelen zijn schuingedrukt, deze maatregelen kunnen een alternatief zijn voor de bovengenoemde optie. In de totale (investerings- en besparings)indicaties zijn deze niet meegenomen.

2.3 Scenario B: Laag Temperatuur | Voorgestelde energiebesparende maatregelen, pagina 3 van 3.

Huidig energieverbruik Gas 1.600 m³

 Elektriciteit 4.075 kWh

	Opp.*	Maatregel	Toelichting	Investering	Besparingsindicatie / jaar
Stap 4. Duurzaam verwarmen					
Verwarmingapparaat		Buitenlucht warmtepomp		€ 7.000 tot € 12.000	-225 m ³ 885 kWh
Subsidie (WP)		ISDE subsidie Warmtepomp	Gemiddeld subsidiebedrag	-€ 2.000 tot -€ 3.000	
Warmteafgifte	40 m ²	Vloerverwarming + 4 LTV convectoren	Vloerverwarming ingefreesd in betonnen ondervloer	€ 4.200 tot € 8.000	
Warm tapwater		Waterbesparende douchekop	Eenvoudig zelf aan te brengen	€ 50 tot € 150	-60 m ³
Warm tapwater 2.		Boilervat (middel groot)	Boilervat met inhoud tot 300 liter	€ 1.000 tot € 1.500	
Slim energieverbruik					
Fornuis		Inductie kookplaat + Perilex aansluiting	Perilexstekker en groep in de meterkast	€ 1.000 tot € 2.000	-50 m ³ 245 kWh
Verlichting	12 stuks	Ledverlichting	Halogeen- en/of gloeilampen vervangen voor LEDs	€ 300 tot € 365	-520 kWh
Elektra		Verzwaren netaansluiting	Naar 3-fasen elektriciteitsaansluiting (3x 25 A)	€ 200 tot € 400	
Gas		Verwijderen gasaansluiting	Verwijderen netaansluiting	€ 650 tot € 700	
				Investering	Besparingsindicatie

Let op positieve waarden, zijn een toename in het energieverbruik!

*Opp. = Oppervlakte waarop de maatregel van toepassing is.

Som maatregelen:

€ 34.300 - € 51.950

Gas
-1.600 m³

Elektriciteit
-2.780 kWh

Alternatieve maatregelen zijn schuingedrukt, deze maatregelen kunnen een alternatief zijn voor de bovengenoemde optie. In de totale (investerings- en besparings)indicaties zijn deze niet meegenomen.

2.3 Scenario B: Laag Temperatuur. Investering en besparing

Op deze pagina ziet u het resultaat van het nemen van alle energiebesparende maatregelen in scenario B. De complete investering, hoeveel energie u jaarlijks kunt besparen en wat voor effect dit heeft op uw energierekening.

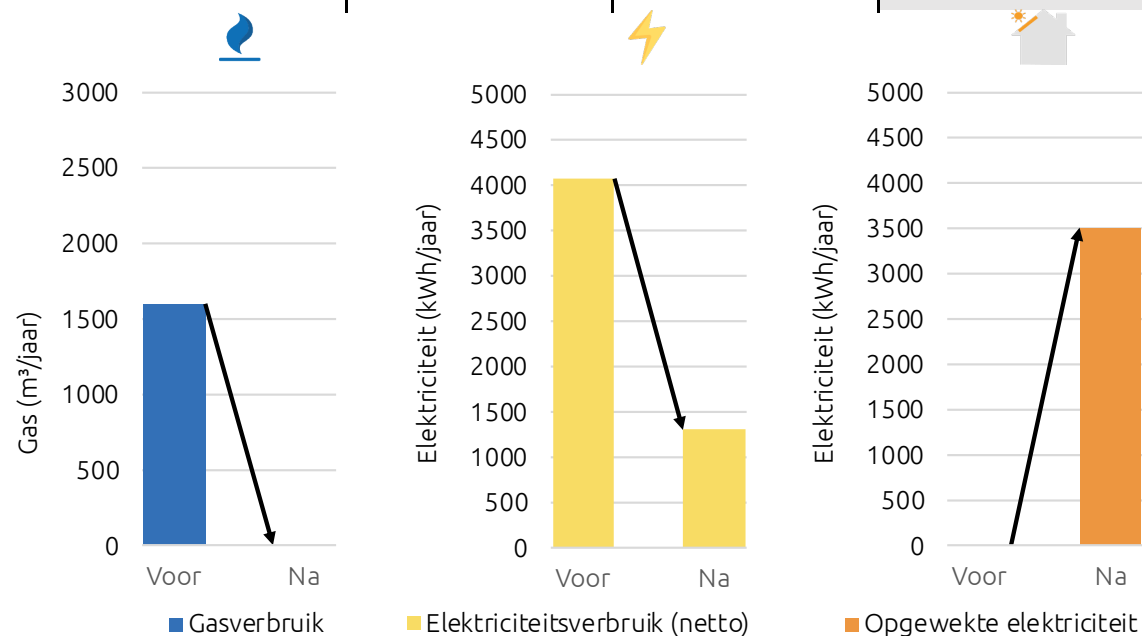
Scenario B

	Voor	Na	Besparing
Gasverbruik:	1.600 m ³ / jaar	0 m ³ / jaar	1.600 m ³ /jaar
Elektriciteitsverbruik: <i>Zelf opgewekte elektriciteit:</i>	4.075 kWh / jaar	1.300 kWh / jaar <i>3.510 kWh / jaar</i>	2.775 kWh/jaar
€ Energierekening:	€ 2.155 / jaar*	€ 300 / jaar*	€ 1.855 / jaar *

Totale investeringskosten

€ Investeringskosten: € 34.300 tot € 51.950

Door het treffen van de voorgestelde maatregelen wordt u helemaal onafhankelijk van het aardgas!

*De bovenstaande kosten zijn de variabele energiekosten excl. vastrecht en energiebelastingen (prijspeil januari 2019). Het netto elektriciteitsverbruik = levering - opwekking.

2.3 Scenario B: Laag Temperatuur | De toekomstige staat van uw woning

Het onderstaande overzicht laat de verschillen zien tussen de **bouwkundige kenmerken** van uw woning VOOR en NA het nemen van de voorgestelde maatregelen.

Constructie deel	Huidige staat woning			Toekomstige staat woning		
	Toelichting	Rc-/U-waarde*	Isolatiestandaard	Toelichting	Rc-/U-waarde*	Isolatiestandaard
Vloer	Betonnen bg vloer - zonder isolatie	Rc = 0,17	Slecht	Vloerisolatie - gespoten wol	Rc = 3,5	Zeer Goed
Gevel	Spouw aanwezig - niet geïsoleerd	Rc = 0,43	Slecht	Binnengevelisolatie	Rc = 3,5	Zeer Goed
Glas beneden	Dubbel glas	U = 2,7	Matig	HR++ glas	U = 1,2	Goed
Glas boven	Enkel glas	U = 5,7	Slecht	HR++ glas	U = 1,2	Goed
Dak	Redelijk geïsoleerd	Rc = 1,5	Redelijk	Plat dak isolatie	Rc = 6	Zeer Goed

* Wat betekent Rc-waarde?

De **Rc-waarde** is een maat voor de isolatiewaarde van het betreffende constructiedeel. Hoe hoger de Rc-waarde hoe beter de isolatiestandaard. Bij glaswerk wordt de isolatiestandaard altijd weergegeven door de **U-waarde** ($U=1/Rc$). Bij de U-waarde geldt dat de isolatiegraad van het glas beter is als de U-waarde lager is.

2.3 Scenario B: Laag Temperatuur | De toekomstige staat van uw woning

Het onderstaande overzicht laat de verschillen zien tussen de **installatietechnische kenmerken** van uw woning VOOR en NA het nemen van de voorgestelde maatregelen.

Installatietechnische kenmerken	Huidige staat woning	Toekomstige staat woning
Verwarming	HR-107 ketel	Buitenlucht warmtepomp
Warmteafgifte	Radiatoren	Vloerverwarming + 4 LTV convectoren
Spotverwarming		
Warm tapwater	Combi met CV	Buitenlucht warmtepomp met Waterbesparende douchekop en Elektrisch boilervat (middel groot)
Fornuis	Gas	Elektrisch (bijv. op inductie)
Ventilatiesysteem	Natuurlijk	Decentrale balansventilatie unit (incl. WTW) (3x) en
Zonne-energie	Geen zonnepanelen aanwezig Geen zonneboiler aanwezig	13 Panelen Zonneboiler middelgroot

3. Aan de slag!

Wilt u na het lezen van dit rapport direct aan de slag? Wij helpen u daar graag bij.

Dit rapport is besproken op de informatieavond. Voor de meest geadviseerde maatregelen, hebben wij een collectieve inkoop georganiseerd in opdracht van de gemeente. Daarbij hebben wij lokale aanbieders met elkaar vergeleken en het optimale aanbod voor u geselecteerd. Inschrijving en de woningopname zijn geheel vrijblijvend.

Wilt u aan de slag wanneer de actie al gesloten is? Dan kunt u terecht op de website van het Regionaal Energieloket of even contact met ons opnemen.

- ✓ *Profiteer van onze groepskorting*
- ✓ *Krijg direct offertes opmaat*
- ✓ *Hoger comfort, lagere energierekening*

Meer info

Bent u nog op zoek naar extra informatie? Dan kunt u terecht op onze pagina over energiebesparen. Hier kunt u meer lezen over specifieke maatregelen en (lokale) subsidies. Kijk op regionaalenergieloket.nl/energiebesparen of klik op de knop hieronder:

Wilt u zich aanmelden voor de duurzame buurtactie?

Ga dan naar:

www.regionaalenergieloket.nl

Voor meer info ga naar:

www.regionaalenergieloket.nl/energiebesparen

Bijlage I: Uitleg energiebesparende maatregelen

STAP 1: Isolatie

Isolatie

Vloerisolatie met gespoten glaswol

Vloerisolatie wordt tegen de bovenkant van de kruipruimte aan de onderkant van de vloer aangebracht. Daarmee voorkomt u warmteverlies door de vloer naar de kruipruimte. Tijdens de winter zal de vloerisolatie de warmte in huis houden en dus ook warmer aanvoelen. De gevoelstemperatuur stijgt vaak een paar graden, wat zorgt voor een verhoging van het wooncomfort. Zowel houten als betonnen vloeren kunnen geïsoleerd worden. Bij een houten vloer moet de kruipruimte minimaal 35cm diep zijn (gemeten vanaf de vloerbalken) en bij een betonnen vloer minimaal 50cm. Glaswol is geschikt voor houten en betonnen vloeren en in kruipruimtes die droog zijn. Doordat de glaswol opgespoten wordt creëert u een egale en luchtdichte isolatielaag. Het toepassen van vloerisolatie is vaak in een dag gedaan.

Vloerisolatie met isolatiefolie

Vloerisolatie wordt tegen de bovenkant van de kruipruimte aan de onderkant van de vloer aangebracht. Daarmee voorkomt u warmteverlies door de vloer naar de kruipruimte. Tijdens de winter zal de vloerisolatie de warmte in huis houden en dus ook warmer aanvoelen. De gevoelstemperatuur stijgt vaak een paar graden, wat zorgt voor een verhoging van het wooncomfort. Zowel houten als betonnen vloeren kunnen geïsoleerd worden. Bij een houten vloer moet de kruipruimte minimaal 35cm diep zijn (gemeten vanaf de vloerbalken) en bij een betonnen vloer minimaal 50cm. Isolatiefolie is geschikt voor houten vloeren en in kruipruimtes die vochtig of nat zijn. De vloer blijft door de luchtige constructie in staat om te 'ademen' en een bijgeleverde bodem bedekkende folie zorgt voor minder condensatie van optrekkend vocht vanuit de bodem. Het toepassen van vloerisolatie is vaak in een dag gedaan.

Spouwmuurisolatie

Door het vullen van de spouw met isolatiemateriaal voorkomt u warmteverlies. Spouwmuurisolatie is een goedkope oplossing. Het zorgt echter maar voor een beperkte verbetering van de isolatiewaarde. De spouw heeft een beperkte dikte waardoor het aanbrengen van een dik pak isolatiemateriaal moeilijk is. Voordat een specialist uw spouw daadwerkelijk gaat isoleren doet hij eerst een spouwonderzoek. Tijdens dit spouwonderzoek kijkt de isolatiespecialist naar verschillende factoren om te bepalen of de woning geschikt is voor spouwmuurisolatie. De specialist voert een zogenaamd endoscopisch onderzoek uit. Hierbij wordt een klein gaatje in de buitenmuur geboord, waar vervolgens een speciale camera door geleid wordt waarmee de specialist de spouw kan inspecteren. Nadat het spouwonderzoek is verricht en er een keuze is gemaakt voor het isolatiemateriaal kan het aanbrengen van de spouwmuurisolatie beginnen. Het isoleren van u spouwmuur neemt ongeveer een halve tot een hele dag in beslag. Het is dus een relatief snelle klus.

Binnengevelisolatie

Is buitengevelisolatie of spouwmuurisolatie niet mogelijk dan is het beste alternatief om de gevel van binnenuit te isoleren. Dit doet u door het plaatsen van voorzetwanden. Dit kan voor zowel een steensmuur als een spouwmuurconstructie. Door het isoleren van de binnenkant van de muur verliest u iets aan binnenruimte. Het isoleren van de muur via de binnenkant is een klus die ongeveer een kleine week tot 2 weken in beslag neemt. Daarbij is er een groot verschil tussen het isoleren van een appartement of een vrijstaande woning met meerdere verdiepingen. Om de werkzaamheden goed te kunnen uitvoeren is het belangrijk dat de desbetreffende ruimtes leeg zijn. Door de muren te isoleren per aparte ruimte beperkt u voor uzelf de overlast.

HR++ glas

Dit isolerende glas bestaat uit 2 glaslagen met daartussen een spouw. Bij HR++ glas is de spouw gevuld met een edelgas zoals Argon of Krypton. Die laten minder warmte door dan lucht en isoleren daardoor beter. Aanvullend zit er aan de binnenkant van het raam een speciale warmte reflecterende coating die naar de binnenkant van het huis gericht is. HR++ glas isoleert aanzienlijk beter dan enkel of dubbel glas. HR++ glas isoleert bijna 3 keer zo goed als standaard dubbel glas. Het verschil met enkel glas is nog vele malen groter. HR++ glas heeft een isolatiewaarde van ongeveer 1,1 (U-waarde).

Het vervangen van het huidige dubbel glas voor HR++ is een specialistische klus. In veel gevallen is het vervangen van het glas niet de enige taak die uitgevoerd moet worden. Wanneer u het glas vervangt moet er vaak ook een aanpassing gedaan worden aan het kozijn. HR++ is een stuk dikker dan enkel of normaal dubbel glas. Het bestaande kozijn moet daarop aangepast of vervangen worden.

Plat dakisolatie

Een plat dak isoleert u door vanaf de bovenkant isolatiemateriaal op de dakconstructie te leggen. Daarvoor moet vaak eerst de huidige dakbedekking van het dak gehaald worden. Onder de dakbedekking komt in de meeste gevallen uw dakconstructie tevoorschijn. Daar bovenop wordt nieuw isolatiemateriaal gelegd en vervolgens een nieuwe dakbedekking. Daarbij heeft u ook de optie om een groen dak aan te leggen, gemiddeld kost dit €100 per m² dakoppervlak extra. Een plat dak isoleren is geen eenvoudige klus. Een belangrijk onderdeel is het maken van een afschot waardoor het water niet in grote plassen op het dak blijft liggen. Daarnaast is het leggen van nieuwe dakbedekking een specialistische klus. Als u het platte dak gaat isoleren dan heeft u in sommige gevallen een omgevingsvergunning nodig. Dit is vaak het geval wanneer u de hoogte verandert van het dak. Als u in een monument woont of jouw huis is onderdeel van een beschermd stads- of dorpsgezicht is het noodzakelijk om een omgevingsvergunning aan te vragen. Het isoleren van een plat dak neemt ongeveer 2 tot 4 dagen in beslag. Een plat dak isoleren doet u het beste in de lente of zomer.

STAP 2: Ventilatie

Ventilatie

Decentrale ventilatie (optioneel met warmteterugwinning en vraaggestuurd)

Bij decentrale of lokale balansventilatie wordt de aan- en afvoer van lucht per ruimte automatisch geregeld. U plaatst dan een ventilatieapparaat in een kozijn of in de muur eventueel gecombineerd met een nieuwe radiator. Zorg er wel voor dat u een vraaggestuurd systeem met warmteterugwinning kiest. Dit systeem is erg makkelijk toe te passen zonder dat er een grote verbouwing aan te pas hoeft te komen. Ideaal dus wanneer u een ventilatiesysteem in een (oude) bestaande woning wilt plaatsen. Het plaatsen van decentrale ventilatie-units duurt ongeveer een dag, afhankelijk van het aantal ruimtes die u wilt ventileren.

Van natuurlijke ventilatie naar balansventilatie met warmteterugwinning

Balansventilatie is een systeem waarbij zowel de afvoer als de aanvoer van lucht mechanisch geregeld wordt. Doordat er evenveel wordt afgezogen als aangezogen heet dit 'balansventilatie'. In combinatie met een warmteterugwinningseenheid, wordt de warmte uit de afvoerlucht overgedragen aan de binnenkomende lucht. Hierdoor wordt koude tocht en warmteverlies voorkomen. Net als bij een mechanisch ventilatiesysteem is het installeren van een balansventilatiesysteem een flinke klus. In dit geval hebt u naast afvoer ook toevoerkanalen nodig. Daarnaast heeft u een geavanceerder ventilatiesysteem waardoor de kosten hoger uitvallen. Balansventilatie wordt vaak vraaggestuurd uitgevoerd, in verschillende vertrekken zoals de slaapkamer, keuken en woonkamer, fijnstof en/of CO₂-sensoren geplaatst. Zo kan er per ruimte bepaald worden of er meer of minder lucht afgevoerd moet worden. Ook worden er vochtsensoren geplaatst in de badkamer, keuken en/of toilet. Zo kan deze automatisch meer of minder lucht afvoeren als er bijvoorbeeld gedouched wordt.

STAP 3: Zonne-energie

Zonnepanelen

Zonnepanelen bestaan uit veel zonnecellen die (meestal) bestaan uit laagjes silicium. Wanneer de zon hierop schijnt ontstaat er een elektrische spanning in de zonnecel. Dit staat ook wel bekend als een fotovoltaïsche reactie (in het Engels: Photo Voltaic). Daarom worden zonnepanelen ook wel PV-panelen genoemd. Door alle zonnecellen, die aan elkaar gekoppeld zijn in een paneel, gaat vervolgens een elektrische stroom lopen. Een zonnepaneel gaat meer dan 25 jaar mee en levert gedurende zijn levensduur veel elektriciteit op. Het plaatsen van zonnepanelen duurt ongeveer een dag. Aangezien u de BTW over de investeringskosten van de zonnepanelen bij de belastingdienst kunt terugvragen wordt deze niet in de investeringsindicatie meegenomen.

Zonne-energie

Zonneboiler

Een zonneboilersysteem zet de warmtestraling van de zon om in warm water. Dit warm water kunt u vervolgens gebruiken voor bijvoorbeeld de douche, het verwarmen van uw huis of apparaten zoals de vaatwasser en wasmachine. Alle zonneboilers bestaan uit een drietal standaard elementen: de collector, het voorraadvat en een na-verwarmer. Een zonneboiler helpt met het eigen tapwater duurzaam te verwarmen en/of levert een extra bijdrage aan het verwarmen van de woning.

STAP 4: Duurzaam verwarmen

Waterbesparende douchekop

Met een waterbesparende douchekop bespaart u tot wel 20 % op het warm tapwatergebruik. Warm water maken verbruikt veel energie, per persoon scheelt dit al snel €20-€30 per jaar aan gasverbruik.

Duurzaam verwarmen

All-electric buitenlucht warmtepomp

Een buitenlucht warmtepomp is een warmtepompsysteem die de buitenlucht als bron gebruikt. Een zogenaamde 'buitenunit', een grote ventilator (vergelijkbaar met een airco-unit), haalt de warmte uit de buitenlucht. De warmte wordt via leidingen getransporteerd naar de warmtepomp die binnen in huis staat. De warmtepomp is de vervanger van een cv-ketel of warmtenetaansluiting en zorgt voor de verwarming van je gehele woning en de warm tapwatervoorziening. Voor het warm tapwater is opslag nodig in de vorm van een boilervat. Een all-electric warmtepomp is geschikt wanneer uw huis goed geïsoleerd is en verwarmd wordt op lage temperatuur. U verwarmt bijvoorbeeld met vloerverwarming of lagetemperatuurverwarming. Het installeren van een all-electric buitenlucht warmtepomp duurt ongeveer 1 á 2 dagen.

Slim energieverbruik

Vloerverwarming betonvloer + Lage temperatuur convectoren

U kunt in een bestaande woning een betonvloer voorzien van vloerverwarming door deze in te frezen. Daarvoor moet de vloerbedekking wel (tijdelijk) verwijderd worden. In de betonnen constructievloer worden sleuven gefreesd waarna waterslangen in de sleuven worden gelegd. Over de buizen wordt vervolgens een nieuwe dekvloer gelegd. Hierover kan vervolgens de vloerbedekking gelegd worden. Wilt u de vloerverwarming als hoofdverwarming gebruiken dan is het belangrijk dat de buisafstand zo klein mogelijk wordt gemaakt. Een zogenaamde hart-op-hart afstand van 10cm is dan aan te raden. Als aanvulling op de vloerverwarming zijn lage temperatuur convectoren zeer geschikt. Lage temperatuur convectoren/radiatoren hebben heel veel raakoppervlak met de omgeving en weinig waterinhoud. Daardoor ontstaat er meer natuurlijke convectie en wordt de warmte sneller afgegeven aan de lucht. LTV convectoren hebben hierdoor minder warm cv-water nodig om voldoende warmte af te geven aan de woning. Daarnaast is het mogelijk om gebruik te maken van kleine ingebouwde ventilatoren. Bij hoge warmtevraag gaan de interne ventilatoren aan waardoor het afgiftevermogen nog verder omhoog gaat.

Ledverlichting

Het meeste elektriciteitsverbruik komt in de meeste woningen door verlichting. Gloeilampen en halogeenlampen verbruiken veel elektriciteit als ze aan staan. Vervang ze voor ledverlichting en u zult zien dat de elektriciteitsrekening flink daalt. Kijk meteen ook of u slimme schakelaars, die automatisch uitgaan na een paar minuten, kan plaatsen zodat het licht niet onnodig aan blijft.

Warm tapwater

Een boilervat wordt gebruikt om tapwater op te slaan voor situaties waarin veel warm tapwater nodig is op hetzelfde moment en de cv-ketel dit niet in 1 keer kan leveren. De cv-ketel voedt het boilervat met warmte.

Vervangen koelkast en/of vriezer

Koelkasten en vriezers verbruiken veel elektriciteit. Met een zuinige koelkast of vriezer doet u het klimaat dan ook een groot plezier. Heeft u een koelkast of vriezer van meer dan 15 jaar oud dan verbruikt deze vaak meer dan 2 keer zoveel elektriciteit als een nieuwe koelkast of vriezer. U heeft de investering in een nieuw apparaat met A+++ label dan ook binnen een paar jaar terugverdiend.

Slimme Thermostaat

Een slimme thermostaat houdt bij het verwarmen van de woning rekening met uw gedrag. Het prettige aan een slimme thermostaat is dat u, in tegenstelling tot ouderwetse thermostaten, niet meer zelf de verwarming hoeft aan en uit te zetten. U kunt deze voorprogrammeren zodat deze op het gewenste moment aangaat. Daarnaast kunt u, wanneer het toch nodig is om iets aan te passen, de thermostaat eenvoudig op afstand bedienen met een tablet of smartphone. Sommige slimme thermostaten geven u ook inzicht in uw energieverbruik, bijvoorbeeld of u veel of weinig gas verbruikt ten opzichte van andere vergelijkbare huishoudens. Weer andere thermostaten zijn nog slimmer en leren van jouw gedrag waardoor u nog efficiënter kunt stoken. Het plaatsen van een slimme thermostaat is binnen een dag gedaan.

Radiatorfolie

Radiatoren warmen de lucht in huis op. Dit kunt u goed merken wanneer u uw hand boven de radiator houdt. Dit noemen we convectiewarmte. Naast convectiewarmte zorgt een radiator ook voor stralingswarmte. Dit merkt u bijvoorbeeld wanneer u dichtbij een radiator staat. Doordat een radiator in veel gevallen tegen een buitenmuur bevestigd is, warmt deze de muur flink op. Daardoor ontstaat er warmteverlies. Dit kunt u voorkomen door radiatorfolie te plaatsen. Radiatorfolie is een soort aluminiumfolie die aan te brengen is aan de achterkant van een radiator of achterliggende muur. De folie reflecteert de warmtestraling van de radiator. Met radiatorfolie kan de warmtestraling richting de buitenmuur met ongeveer 80% verminderd worden, afhankelijk van het soort radiatorfolie en de plaatsing ervan. Radiatorfolie kost een paar tientjes en dat verdient u vaak al binnen 1 jaar terug.

Verlagen aanvoertemperatuur cv-ketel

Als u de cv-ketel energiezuiniger wilt laten werken dan kunt u dat doen door de temperatuur van het cv-water te verlagen. Standaard staat een cv-ketel ingesteld op 80°C of 90°C. Daardoor gaat het rendement sterk achteruit en het gasverbruik omhoog. Het verlagen van de cv-watertemperatuur kan makkelijk tot 55°C. In de winter kan een cv-ketel moeite krijgen om een matig geïsoleerde woning te verwarmen op 55°C. Draai in dat geval de temperatuur voor de strenge wintermaanden omhoog naar maximaal 70°C. Bij de meeste cv-ketels zie je de aanvoertemperatuur op het display staan en kunt u deze met twee knopjes, met pijl omlaag of omhoog, aanpassen. Is dit niet het geval dan staat in de gebruikshandleiding van de cv-ketel uitgelegd hoe u de aanvoertemperatuur kunt veranderen.

Elektrisch koken

Elektrisch koken met een keramische of inductie kookplaat is anders dan op gas. Oude pannen en potten werken niet allemaal op inductie. Bij nieuw keukengerei is dit vaak wel het geval. Inductie koken lijkt het meest op koken op gas: de kookplaat is heel snel opgewarmd en afgekoeld en is daarmee heel goed te reguleren. Het aansluiten van een elektrische kookplaat betekent dat er ook een extra groep in de meterkast aangelegd moet worden. In sommige (niet alle) gevallen is er voor een inductiekookplaat een krachtstroomaansluiting nodig. Hier heeft u een 3-fase aansluiting nodig waardoor u de meterkast moet ombouwen. Het aanleggen van een nieuwe kookplaat en meterkastaansluiting duurt een paar uur tot 2 dagen.

Waterzijdig inregelen cv-ketel

Het regelen van de snelheid waarmee het water door radiatoren stroomt heet waterzijdig inregelen. In veel huishoudens is dit niet goed ingeregeld. Daardoor kan er een verschil zijn in temperatuur tussen radiator A en B. Dat veroorzaakt een hoog gasverbruik. Alle radiatoren in huis wilt u bij voorkeur even snel warm hebben. Daarbij moet de grootte van een radiator geen rol spelen ondanks dat een grotere radiator meer water bevat. Het water dat door een grote radiator gaat moet sneller stromen dan door een kleine radiator. Als dat niet het geval is dan wordt de kleine radiator veel sneller warm. Ook de locatie van de radiator heeft invloed. Radiatoren die dicht bij de cv-ketel hangen zullen het eerst het warme water ontvangen. U kunt het waterzijdig inregelen van uw cv-ketel heel goed zelf doen. Je hebt daarvoor wel wat gereedschap nodig. U kunt dit makkelijk in speciale cv-inregelkits vinden. Deze zijn via verschillende webshops te koop. Het zelf doen is vaak goedkoper dan het laten doen door een installateur. Het inregelen van de cv-ketel duurt ongeveer een halve werkdag.

Kierdichting

In huis zijn er ongemerkt veel plekken waar koude lucht naar binnen komt. Dit gebeurt door bijvoorbeeld naden en kieren rond ramen en deuren of het kruipluik naar de kruipruimte toe. Andere plekken zijn bijvoorbeeld leidingdoorvoeren, brievenbussen, dakaansluitingen en tussen gipsplaten. U kunt met het dichtmaken van deze tochtende kieren en naden tot 5% op uw gasrekening besparen. Kieren in de bewegende delen van een deur of raam maakt u dicht met tochtstrips of zelfklevend tochtband. Voor de buitendeur zijn aparte tochtborstels en brievenbuskleppen erg goed in het voorkomen van tocht en warmteverlies. Voor het dichtmaken van naden die geen draaiende onderdelen bevatten kunt u ook tochtstrips gebruiken. Dit kan eventueel ook met kit of PUR-schuim.

Verzwaren elektriciteitsaansluiting

De meeste huizen hebben een 1-fase aansluiting. Dit betekent dat er 1 kabel van 230 volt, elektriciteit in huis levert. Een ander belangrijke factor is het aantal ampère(A). Dit vormt de kracht van de stroom die door de kabel komt. In de meeste huizen zijn aansluitingen van 1x25A of 3x25A aangebracht. 1x25A aansluiting betekent dat uw huis aangesloten is op 1 kabel waar 25 ampère aan elektriciteit door heen gaat met 230 Volt. Een 3x25A betekent dat de woning aangesloten is op 3 kabels waar 25 ampère aan elektriciteit door gaat van 230 Volt. Dit noemen we een 3-fase aansluiting. U kunt een 3-fase aansluiting laten plaatsen door uw netbeheerder. U kunt dan meer vermogen uit het elektriciteitsnet halen voor bijvoorbeeld een grote warmtepomp. Met een 3-fase aansluiting kunt u een krachtstroom aansluiting maken.

Nieuwe wasmachine

Een oude wasmachine kan veel elektriciteit gebruiken. Een zuinige wasmachine voorkomt veel elektriciteit. Een wasmachine van meer dan 15 jaar oud dan verbruikt vaak meer dan 3 keer zoveel elektriciteit als een nieuwe wasmachine. Je hebt de investering in een nieuw apparaat met A+++ label dan ook binnen een paar jaar terugverdiend.

Verwijderen gasaansluiting

Als u geen gas meer gebruikt maar de gasaansluiting niet afsluit, betaalt u ieder jaar nog steeds netbeheerkosten. Dit kan jaarlijks €50 tot €300 schelen. De kosten om uw gasaansluiting af te sluiten verschillen per netbeheerder. De gasmeter wordt uit uw woning weggehaald en de leiding wordt tot aan de woning afgesloten. Willen toekomstige bewoners gas gebruiken dan kan dit door de netbeheerder de woning van een gasmeter en aansluiting te voorzien.

Nieuwe droger

Een oude wasdroger kan veel elektriciteit gebruiken. Een zuinige wasdroger voorkomt veel elektriciteit. Een wasdroger van meer dan 15 jaar oud dan verbruikt vaak meer dan 3 keer zoveel elektriciteit als een nieuwe wasdroger. Je hebt de investering in een nieuw apparaat met A+++ label dan ook binnen een paar jaar terugverdiend.

Bijlage II: Subsidies en financiering

Landelijke subsidie regelingen

SEEH Isolatiesubsidie

De isolatiesubsidie bestond nog voor VVE's maar is nu ook weer heropend voor particulieren. Met deze Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (SEEH) kun je ongeveer 20 % subsidie krijgen op isolatiemaatregelen. De SEEH is vanaf september 2019 weer aan te vragen, onder de volgende voorwaarden:

- Min. 2 maatregelen:** U treft 2 of meer isolerende maatregelen. Zoals vloer-, muur-, dak- of glisolatie.
- Min. Opp en Rd:** Er gelden minimumeisen voor oppervlak en isolatiewaarde (Rd) van de te treffen maatregelen.
- Eigenaar & bewoner:** U bent zelf eigenaar en bewoner van de woning.
- 1 keer per woning:** Een woning komt maar 1 keer in aanmerking voor deze subsidie.
- Aanvraag na uitvoer:** U doet de aanvraag voor de subsidie na 2 september 2019 en nadat de maatregelen zijn uitgevoerd.

Voor meer info zie:

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/seeh/eigenaar-en-bewoner>

ISDE Subsidie: warmtepomp, zonneboiler, pelletkachel of biomassaketel

De overheid heeft voor warmtepompen, zonneboilers, pelletkachels en biomassaketels een subsidie beschikbaar gesteld die in ieder geval tot eind 2020 loopt. Dit is de investeringssubsidie duurzame energie (ISDE). De hoogte van de subsidie is afhankelijk van het vermogen van de warmtepomp, pelletkachel of biomassaketel en in het geval van een zonneboiler, de vooraf berekende energiebesparing. De subsidie wordt afgegeven door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De subsidie wordt alleen afgegeven voor apparaten die voorkomen op de apparaatlijsten die door de RVO gepubliceerd is. De subsidie kan aangevraagd worden nadat de installatie heeft plaats gevonden. Meer informatie over de ISDE subsidie vindt u op de website van de RVO:

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/investeringssubsidie-duurzame-energie-isde

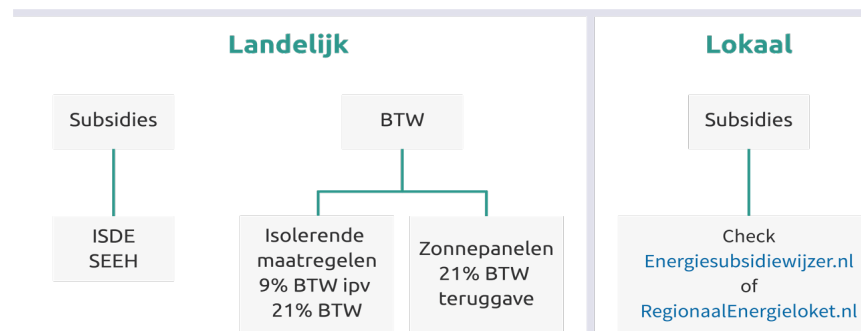
Lokale en regionale subsidies

Naast de landelijke subsidies, zijn er ook in specifieke gemeentes of regio's initiatieven beschikbaar gesteld om investeringen in energiebesparende maatregelen te stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan subsidies voor groene daken, aardgasvrij wonen of speciale leningen met 0% rentetarief.

Meer informatie over subsidies, leningen en fiscale regelingen vindt u op:

www.regionaalenergieloket.nl/subsidies

www.energiesubsidiewijzer.nl

Bijlage II: Subsidies en financiering

Btw regelingen

Verlaagd btw-tarief op isolatie maatregelen

Op dit moment profiteert u van een verlaagd btw-tarief op isolatiemaatregelen. Voor vloer-, dak-, spouwmuur- en glisolatie geldt een verlaagd btw-tarief van 9% (normaal 21%) op het arbeidsloon. Let op, dit geldt dus niet voor de materialen!

Om in aanmerking te komen voor dit verlaagde btw-tarief, moet wel aan onderstaande 2 voorwaarden worden voldaan:

- 1. Bouwbesluit:** De isolatiematerialen moeten aan de warmteweerstandsnormen voldoen. Over het algemeen kunt u er van uitgaan dat een isolatiebedrijf daar rekening mee houdt.
- 2. Leeftijd woning:** Uw woning moet minimaal twee jaar oud zijn.

Btw teruggave zonnepanelen

Bij het kopen van zonnepanelen kunnen particulieren de btw op de totale investering terugvorderen. Dit betekent dat u van de totale aankoopssom, 21% kunt terugvragen. Het terugvragen van de btw is relatief eenvoudig. Sommige installateurs ontzorgen hun klanten daarbij, andere besteden dat uit aan derden. U kunt het natuurlijk ook zelf doen.

Financiering via uw hypotheek

Ook is het bij verschillende banken mogelijk om energiebesparende maatregelen te financieren in de hypotheek van de woning of door het afsluiten van een speciaal groendepot.

Leningen

Energiebespaarlening

De Energiebespaarlening is door de overheid in het leven geroepen om particulieren te stimuleren te investeren in het verduurzamen van de woning. U kunt tot maximaal 25.000,- euro lenen voor energiebesparende maatregelen, wilt u de woning renoveren tot Nul Op de Meter (NOM-woning) dan kunt u zelfs tot 65.000,- euro lenen.

- ✓ U betaalt een aantrekkelijke rente (1,4-2,1 %), die gedurende de hele looptijd (7-15 jaar) van de lening vaststaat.
- ✓ Het geleende bedrag wordt in een bouwkrediet gestort.
- ✓ U kunt altijd de gehele lening of een gedeelte ervan boetevrij aflossen (minimum extra aflossing bedraagt € 250,-).
- ✓ De Energiebespaarlening wordt onderhands verstrekt.
- ✓ U betaalt geen afsluitkosten.

Meer informatie zie: <https://www.energiebespaarlening.nl>

Duurzaamheidslening

Het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVN) biedt in samenwerking met provincies en gemeenten lokaal ook de duurzaamheidslening aan tegen gunstige voorwaarden.

Meer informatie zie: <https://www.svn.nl/duurzaamheidslening>

Bijlage III: Nederland aardgasvrij

Ongeveer 95% van alle woningeigenaren in Nederland heeft een onnodig hoge energierekening. Stijgende energieprijzen en een steeds groter klimaatprobleem zorgen ervoor dat er hard gewerkt moet worden om woningen te verduurzamen. Met (extra) isolatie, inductie koken, warmtepompen en zonnepanelen is het mogelijk om de energierekening te verminderen. Het zijn zaken waar u vast wel eerder over heeft gehoord of gelezen. Of misschien heeft u zelfs al enige maatregelen getroffen.

Nederland aardgasvrij

Om woningen warm en comfortabel te maken worden grote hoeveelheden fossiele brandstoffen als gas en steenkool gebruikt. Niet alleen om woningen van gas te voorzien voor de cv-ketel en het fornuis maar ook voor de productie van elektriciteit. Desondanks is het technisch al jaren mogelijk om een woning volledig op duurzame wijze van schone energie te voorzien. Het kantelpunt is zelfs al bereikt waarbij het financieel aantrekkelijk is om woningen van duurzame energie te voorzien. Zo is het financieel rendement van zonnepanelen al gauw 5% tot 8% en voor spouwmuurisolatie ligt dit soms wel boven de 10%. Vergeleken met een spaarrente van minder dan 1% is een investering in energiebesparende maatregelen zo gek nog niet. Bovendien zijn duurzame woningen meetbaar comfortabeler én gezonder om in te wonen.

Nederland zal net als de rest van de wereld woningen op een andere manier van energie moeten voorzien. Veel woningen zijn daar nu nog niet geschikt voor. In Nederland zijn 4,1 miljoen woningen nog niet klaar voor een overstap naar een aardgasvrije en duurzame energie infrastructuur.

Klimaatakkoord

In 2015 hebben in Parijs bijna 200 landen, (waaronder China, India en de gehele EU) het klimaatakkoord getekend. Dat betekent dat Nederland mee gaat werken om de CO₂-uitstoot te verlagen om de aarde voor verdere klimaatproblemen te behoeden. In het akkoord van Parijs speelt het stoppen met het gebruiken van fossiele brandstoffen een belangrijke rol. Dat geldt voor alle landen die het verdrag hebben ondertekend.

De Nederlandse regering praat met gemeenten, netbeheerders en andere betrokken partijen om een plan te maken voor het aardgasvrij maken van bestaande huizen. Nieuwbouwwoningen worden nu al niet meer aangesloten op aardgas. Verder is er besloten om de Groningse gaskraan volledig dicht te draaien. De gaswinning stopt in 2022. Daarnaast zal extra energiebelasting de consument stimuleren om te verduurzamen.

Bijlage III: Nederland aardgasvrij

Duizend woningen per dag

Om in 2050 alle woningen aardgasvrij te maken moeten er de komende 30 jaar ongeveer 7,5 miljoen woningen onafhankelijk gemaakt worden van fossiele brandstoffen. Dat betekent dat er de komende 30 jaar ongeveer 1.000 woningen per werkdag van het aardgas af moeten. Dat is een volledige buurt per dag. Een grote uitdaging die natuurlijk ook een flink kostenplaatje met zich mee brengt. Zeker omdat het volledig klimaatneutraal maken van met name oude woningen best lastig kan zijn.

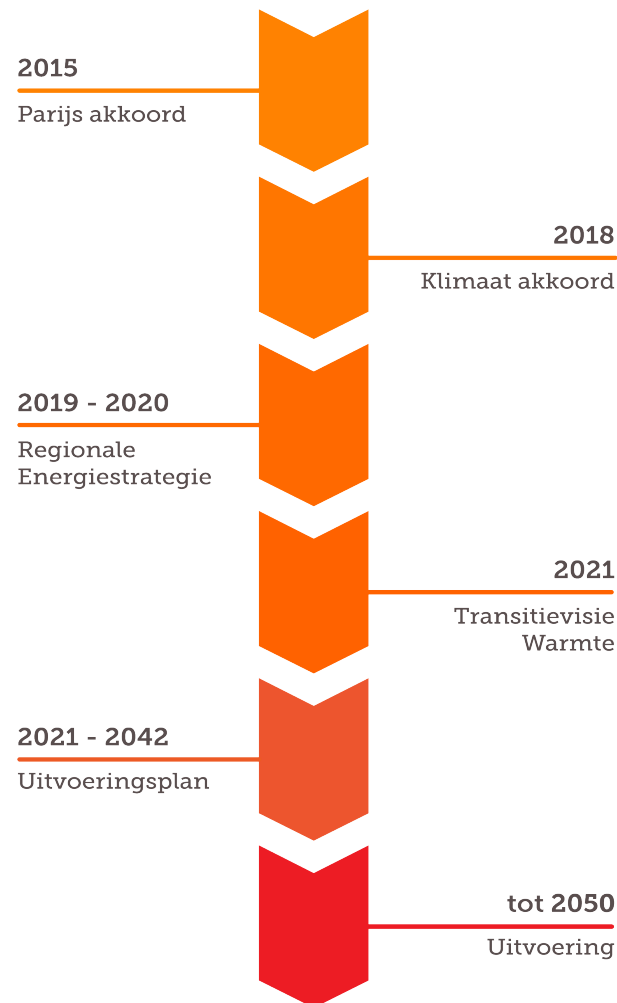
Wijkgerichte aanpak: Wanneer gaat uw huis van het aardgas af?

De gemeente speelt een belangrijke rol in de transitie naar aardgasvrije wijken. Op dit moment zijn alle gemeenten in Nederland bezig met het maken van plannen over hoe de warmtevoorziening in elke wijk eruit komt te zien. Eerst kijkt men daarbij naar de infrastructuur in en rondom de regio die nodig is. Vervolgens zullen gemeenten bij het maken van plannen voor specifieke wijken, inwoners en lokale ondernemers betrekken. Het is de bedoeling dat alle gemeenten in Nederland eind 2021 een duidelijk plan hebben hoe elke wijk in de gemeente van warmte wordt voorzien.

Op dit moment (2019) wordt er eerst per regio een overkoepelend plan gemaakt. Dit wordt ook wel de Regionale Energiestrategie genoemd. Gemeentes, netbeheerders, energieleveranciers en de industrie werken samen om te bepalen hoe duurzame energie geleverd gaat worden in de regio. Zodra dit plan klaar is zal er per gemeente bepaald worden hoe een wijk of buurt van het gas af wordt gehaald. Dit plan op wijkniveau heet de "transitievisie warmte". Elke Nederlandse gemeente moet deze visie voor het einde van 2021 klaar hebben. Aan de hand van de transitievisie worden er uitvoeringsplannen gemaakt. Wanneer hier aan gewerkt zal worden staat in de transitievisie. 8 jaar na het maken van een uitvoeringsplan gaat de gemeente het plan uitvoeren. Als woningeigenaar heb je dus minimaal 8 jaar de tijd om daar de voorbereidingen voor te treffen.

Wilt u weten of er nu al plannen bestaan voor uw wijk? Dan kunt kijken op de website van stichting:

www.hierverwarmt.nl

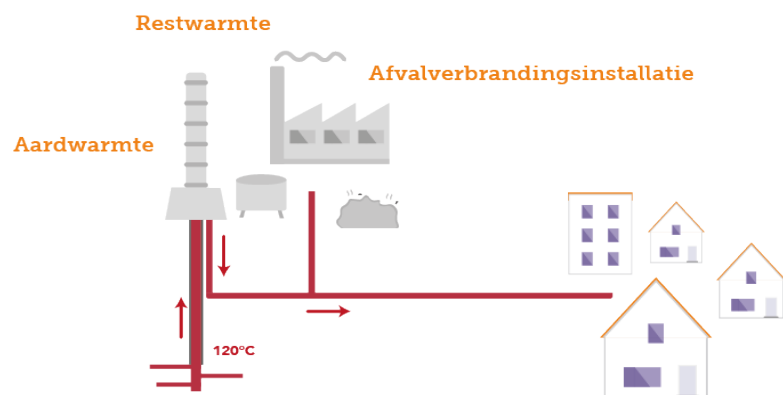

Bijlage III: Alternatieven voor het aardgas

De aankomende jaren worden de eerste wijken in Nederland van het aardgas af gehaald. Dit is een proces waarbij veel partijen betrokken zijn waaronder gemeenten, netbeheerders en u als bewoner. Per wijk wordt er een oplossing bedacht. Wat de beste oplossing voor een wijk is kan per wijk sterk verschillen. Grof gezien worden er 3 opties besproken om woningen aardgasvrij te maken. Hieronder vindt u een korte uitleg van de 3 meest waarschijnlijke alternatieven voor aardgas.

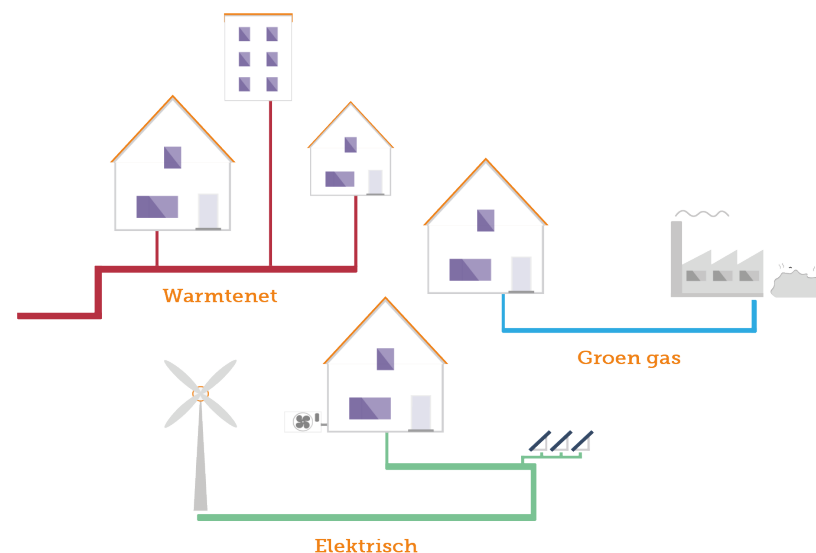
Het warmtenet

Door een netwerk van buizen gevuld met water wordt op grote schaal warmte uitgewisseld. Gebouwen in de wijk worden aangesloten op dit netwerk en halen warmte uit het warme water wat in het warmtenet zit. Met een warmte-afleverset, een apparaat die de cv-ketel vervangt, wordt de warmte uit het warmtenet gehaald en vervolgens gebruikt om uw woning te verwarmen en van warm tapwater te voorzien. Het warme water dat in de woning afgegeven wordt heeft een temperatuur van 40°C tot 90°C. Voor veel woningen is dit voldoende om de centrale verwarming mee te voeden of warm tapwater van te maken.

Een warmtenet is een interessant en betaalbaar alternatief voor aardgas in dichtbebouwde wijken of buurten die dicht bij een warmtebron zitten. Dit kan aardwarmte, bio-energiecentrale, afvalverwerkingsinstallatie of restwarmte uit de industrie zijn. Kortom, er zijn verschillende oplossingen om op grote schaal veel woningen aardgasvrij te maken. In 2050 is het de bedoeling dat ongeveer 25% tot 50% van alle woningen in Nederland op een warmtenet zijn aangesloten.

De drie belangrijkste alternatieven op een rij

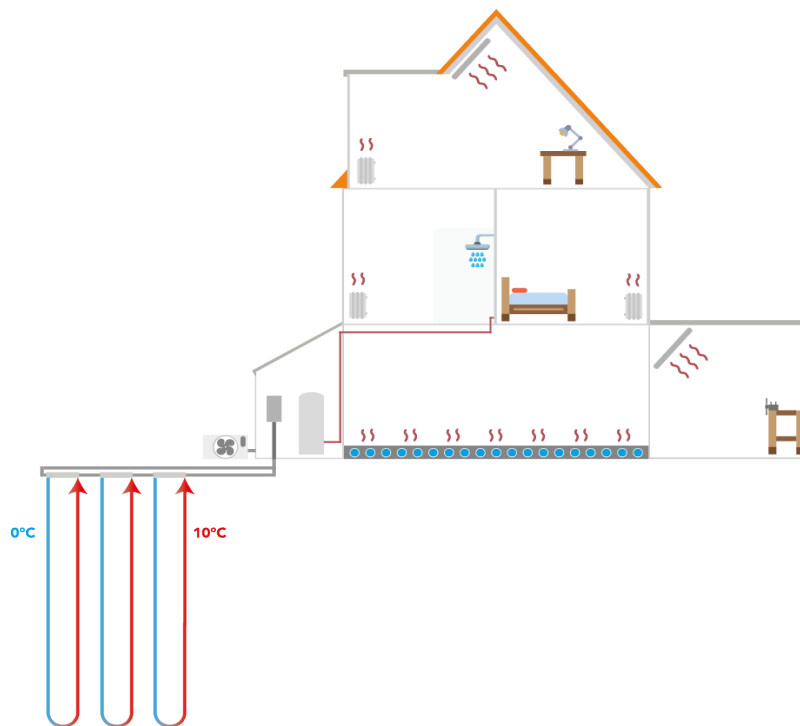

Bijlage III: Alternatieven voor het aardgas

All-Electric

Bij een all-electric oplossing wordt een woning afgesloten van het gas en gaat deze volledig draaien op elektriciteit. Als u dus all-electric woont gebruikt u alleen nog maar elektriciteit voor het verwarmen van uw huis, het maken van warm tapwater en voor het koken. Voor het verwarmen van uw woning gebruikt u een warmtepomp of infrarood verwarming in plaats van een cv-ketel op gas. Een all-electric oplossing is een serieuze oplossing voor woningen die goed geïsoleerd zijn en verwarmd kunnen worden op een lage cv-water temperatuur (door middel van vloerverwarming of laagtemperatuur convectoren). Nieuwbouwwoningen, gerenoveerde huizen of woningen die op plekken buiten de bebouwde kom staan lijken daar nu het meest geschikt voor te zijn.

Voor veel mensen is elektrisch verwarmen van een woning met een warmtepomp of infrarood verwarming nog iets bijzonders. Ondanks dat veel mensen nog niet erg bekend zijn met bijvoorbeeld een warmtepomp zijn het wel al bewezen technieken. Die al jaren in binnen- en buitenland worden toegepast. De eerste warmtepompen werden zelfs al in de jaren 80 voor het eerst in Nederland geïnstalleerd. Om elektrisch te kunnen verwarmen is echter goede isolatie van de woning nodig. Destijds werd een woning niet standaard voldoende geïsoleerd om deze elektrische te verwarmen. Pas na 2000 is de bouwstandaard voor nieuwe woningen zodanig verhoogd dat de warmtepomp echt een serieuze optie werd. Dat is inmiddels bijna 20 jaar geleden. In buurlanden rondom Nederland - zoals Scandinavië, Duitsland, Polen, Zwitserland en Frankrijk - is de warmtepomp al veel langer erg populair. Veel fabrikanten die warmtepompen nu te koop aanbieden worden dan ook aangeboden door ervaren bedrijven uit die landen.

Bijlage III: Alternatieven voor het aardgas

Groen gas

Een derde alternatief is het gebruik van groen gas. Het huidige gasnetwerk blijft daarmee in gebruik maar dit wordt niet meer gebruikt voor het transport van fossiel aardgas maar een alternatief groen gas. Dit kan biogas zijn, waterstofgas of een synthetische gas variant. Het voordeel van deze oplossing is dat de bestaande infrastructuur, die nu voor aardgas wordt gebruikt, hergebruikt kan worden. De leidingen voor het transport van gas liggen namelijk al in de grond. Het voornaamste voordeel is echter dat met groen gas ook oude slecht geïsoleerde woningen goed te verwarmen zijn.

Groene gassen zijn helaas (met de huidige technieken) slecht voorradig of moeilijk te maken. Voor het maken van waterstof of synthetisch gas is veel energie nodig uit elektriciteitscentrales. Er ontstaat dan ook veel energieverlies bij het om zetten van deze elektriciteit naar bijvoorbeeld waterstof.

Belangrijk om te vermelden is dat een groen gas ook alleen "groen" is als de productie van deze gassen op een duurzame manier plaats vindt. We spreken dan ook alleen van groene waterstof of groen synthetisch gas als dit gas geproduceerd wordt op basis van groene stroom. Voor de productie van groene gassen zal er in Nederland dan ook extra ingezet moeten worden in het opwekken van groene stroom via hernieuwbare energiebronnen.

Voor het maken van biogas voor alle Nederlandse woningen zal er ook niet voldoende afval of landbouwgrond beschikbaar zijn om daarmee biogas te maken. Waarbij meer afvalproductie natuurlijk ook geen oplossing is.

Vanwege het mogelijke gebrek aan aanbod van groene gassen zullen deze in de toekomst waarschijnlijk niet heel goedkoop zijn. Wat de exacte prijs voor groen gas zal zijn is natuurlijk nog onbekend, maar de kans is groot dat deze voorlopig met de prijs van aardgas meestijgt.

Groen gas zal om bovenstaande redenen vooral ingezet worden in situaties waar het moeilijk of erg duur is om een warmtenet aan te leggen of een gebouw elektrisch te verwarmen. Dat is het geval in bijvoorbeeld smalle historische binnensteden met weinig ruimte en monumentale panden. Waar het lastig is om extra isolatie toe te passen of een andere warmte-infrastructuur aan te leggen.

